Sermones compilati kutatócsoport
Az Érdy-kódex internetes kritikai szövegkiadása

Forráskutatás:
Latin forrásszövegekkel összekötve a világhálón
Milyen forrásokból merített a Karthauzi Névtelen?
Mik voltak a munkamódszerei? (Fordítás, kompilálás, rövidítés, betoldás stb.)

Szótár:
Alakváltozatok és írásváltozatok listája
Segítségével nyelvi vizsgálódás is lehetővé válik

Az Érdy-kódex egyik fő forrása: Temesvári Pelbárt
[Pelbartus: Pomerium de sanctis, Pars aestivalis Sermo XC.]

De sancto Emerico
Sermo primus cum legenda

Ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Gen. **XXVII. 1**(A)

Haec verba sunt Isaac ad suum filium, optime tamen potest dicere beatus rex Stephanus de filio suo sancto Emerico, nam sicut odor bonus est delectabilis et gratus hominibus, ita sanctitas beati Emerici delectabilis et grata Deo ac angelis et beatis. Nimirum, ut **Chrysostomus super Matthaeum** ait: *Sanctae et bonae voluntates sic suaves sunt apud Deum, quemadmodum odoriferi flores.* Et quoniam *Christus Dominus libenter pascitur inter lilia castitatis,* ut dicit **Bernardus super Cantica,** et per consequens omnes angeli et beati delectantur in castitate. Beatus autem Emericus fuit sanctus et virgo castissimus, ergo de eo potest dicere pater eius: *ecce odor.* Iuxta quae verba tria mysteria notabimus, secundum quod de his commendatur.

- Primo de divinali complacentia: *ecce odor filii mei*
- Secundo de virtuali opulentia: *sicut odor agri pleni*
- Tertio de privilegii gloria, qua *benedixit ei Dominus* (B)

Circa primum de complacentia sancti Emerici – scilicet apud Deum – quaeritur, unde est, quod Deo multum gratae sunt et placent animae sanctae, ut sciamus placere Deo. Respondetur, quod recolligendo ex dictis doctorum huius causae praecipuae sunt tres.
Prima est concordatio voluntatis, quia sancti in nullo volunt contrarium Deo, sed concordant ei per omnia in voluntate, servantes omnia praecepta, et caventes peccata, ergo diliguntur. Nam **Hieronymus** dicit, quod *concordia voluntatis amicorum est quorum idem velle et nolle.* **Cato** ait: *Concordia nutrit amorem* etc. **Cassiodorus super Psalmum XXVIII.:** *Amicus* – inquit – *dicitur quasi animo aequus, quia concordi voluntate iungitur.* Item **VIII. Ethicorum** dicitur, quod *amicitiae factiva est concordia.* Propterea ut placeamus Deo, voluit Christus, ut quotidie in Oratione Dominica hoc petamus: *Fiat voluntas tua, sicut in caelo etc.*
Secunda causa est imitatio similitudinis. Nam **Ecclesiastici XIII.:** *Omne animal diligit sibi simile.*[2] Unde **Philosophus IX. Ethicorum** dicit, quod *simile simili est amicum. Ideo bonus non potest malum amare, scilicet amore amicitiae, intelligendo inquantum malus.* Et subdit, quod *pravus nihil amicabile habet nec ad se, nec ad alterum.* Haec Philosophus IX. Ethicorum. Ex quo patet, quod Deus, summe bonus non potest amare nisi bonos, qui ipsius similitudinem gerunt in bonitate morum et virtutum. **Chrysostomus:** *Bonus dominus bonos diligit, et habet servos, sic et Deus, malus autem econtra, ut diabolus.*
Tertia causa est unio amoris, quia enim mali sunt frigidi ab amore divino, iuxta illud **Ieremiae VI.:** *Sicut frigidam facit cisterna aquam suam, sic frigidam fecit malitiam suam,*[3] ideo Deus non habitat in eo, sed in charitate diligit manere. Et **I. Johannis IV.:** *Deus charitas est, et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo.*[4] O ergo homo, vis amari a Deo, ama Deum, et serva eius praecepta, quae ipse dicit **Proverbiorum VIII.:** *Ego diligentes me diligo,*[5] ergo per contrarium non diligentes non diligo. Beatus Emericus haec dicta servavit, ergo etc. Nam numquam peccavit, ut infra dicetur de puritate eius

Kéziratos magyar nyelvű szövegemlék 1524-27-ből
Ismertetője Érdy János (1834)
A fennmaradt könyv egyedüli példány
Anyaga: papír
Terjedelme: 675 oldal
Rejtélyes szerzője: a Karthauzi Névtelen
Tartalma: Első íróegyéniségünk irodalmi értékű művei
Vasárnapi prédikációk és legendák
Magyar szentek, szent királyok, női szentek élete
Titokzatos példány: saját kezű vagy másolat?
Első szövegkiadása: Volf György:
Nyelvemléktár IV-V. kötet (1876)
Felbecsülhetetlen nyelvi anyag
Jelenlegi feldolgozása a tudományos kiaknázást segíti

a peccato mortali. Item Christum imitari studuit in virginitate et omni virtute, ac ipsum summe amavit. (C)
Circa secundum de virtutum opulentia sit pro conclusione, quod beatus Emericus magnis meritis clarus imitando Christum virtutibus exstitit Deo gratus. Declaratur: Nam praecipue claruit triplici perfectione virtutum Christiformium, quae faciunt hominem Deo gratissimum, scilicet quemcunque Christianum.

- Primo humilitate devotissima
- Secundo puritate innocentissima
- Tertio virginitate sanctissima

Primo humilitate devota. Sicut enim Christus Dominus, filius regis aeterni et omnipotentis Dei humillimus fuit, sic beatus Emericus, filius regis sanctissimi Hungariae Christum in humilitate devote studuit imitari. Exemplum ergo est omnibus, et praecipue dominis ac principibus.

A szöveg átírása:
Az eredeti kézirat alapján, betűről betűre
Saját és idegen kezű javítások, betoldások jegyzetelése
Interneten szabadon hozzáférhető, ingyenes
Nagyfelbontású színes digitális fényképpel együtt

Szent Imre herceg legendája
613a 14. sor
Ett lezen emlekòzet
zent emre kyral-
nak Innepeeròl.
Wr Iesusban cristusban zerelmes a-
tyamffyaÿ ÿme Anÿazent egÿhaaz
eztendew fordwlattÿaban elewnkbe
hozta . Ez nemes Idwesseeghnek formaÿ
aat . ÿo eelethnek tÿkòreet . zeep liliom
vÿraghnak eedes ÿllattÿaat zÿz es zent
emre kÿral ffÿwnak aldot ÿnnepeet
kÿt mÿkeppen wr isten malazttÿanak
mÿatta zent gÿekerròl zarmazeek azo
nkeppen [e]z nemes [v]ÿragzaal kÿlemb kÿlemb zent gÿmel
choket teremte es eerlele ew eeletе
ben . kÿnek zeep ÿllattÿaat megh er
ezween *613a1*az ew zent attÿa / meltan
mondhataa : az zent ÿsaak /p-/riarcha
nak mondasaat : Iacob ffÿarol . *613a1* Es Ia
cob zemeelÿeeben wrwnk Iesus Cris
tusrol kÿnek nemzeteeròl zÿleteek te
stzerent az aldot istennek zent ffÿa
kÿ meg vagÿon ÿrwan *613a2*Genesis xxvij
yme az en ffÿamnak zeep ÿllattÿa
mÿnt az*613a2* zeep vÿragokkal *613a2*tòlt mezò
nek ÿllattÿa . kÿt megh aldot az wr
isten*613a2* : Ezenkeppen dÿchòseeges zÿz zent
emre kÿralnak ees az sok vÿragzo le
lkÿ ÿozagòknak mÿatta . zeep . eedes . ÿo
es gÿenÿerwseeges vala lathnÿ hal
lanÿ es erezny mÿndennemew dolgat
teetemeenÿeet : kÿnek dÿchòseeges
emlekòzetÿre harom rendbelÿ lelkÿ
tanwsagwnk leezen . wr istennek
segheedseegewel : =

613b
*613b1*Elssew tanwsagwnk leezen arrol my
nemew ÿozagus teetemenÿeknek mÿatta
leen eellÿen ÿghen kellemetes az wr isten-
nek bodogssagus zent emre kÿral : zent
ÿrasbelÿ aÿoÿtatus doctoroknak mondasok
zerent ymez ewt ÿozagot talallÿok elssew
hogÿ az ew akarattÿaat mÿndenben wr
istennek zent akarattÿa alaa haÿtaa es
aÿanlaa*613b1* / kÿnek mÿatta felette ÿghen hoz
ÿaa vonÿaa az hatalmas teremtònek zèt
tÿzes zerete tÿt es malazttÿaat / kÿròl wgÿ
mondnak *613b2*Zent Iero/9/ . es Catho mester . az
akaratoknak ÿgÿenlòseege zerelmet gheer
ÿeztnek : es eellÿen lelkÿ nemes ÿozagn-
ak ees meg tartasaara . akaraa a" mÿ ne
mes wrwnk Iesus Cristus az pater no
ster közzee egÿeleÿtenÿ . es hogÿ mÿnd
en napon keerÿòk mÿ ÿmachagwnkban
leegÿen te akaratod mÿkeent menÿben
es fòldòn / Masod ÿozaag kòwetsseeg
nek hasonlatussaga : kÿròl doctorok zolw
an termezet zerent . wgÿ mondnak hogÿ
mÿnden allat zeretÿ az ew hozÿaa ha
sonlatus . emberÿ zokaas zerent megh
azonkeppen vagÿon Az ÿo Iambor esm
egh ÿot Iambort zeret . . gonoz gonozth
Meneewel ÿnkab gondolhattÿok zerel
mes a<.>ttÿamffÿaÿ . lelek zerent lennÿ
Az erek mÿndenhato ÿo wr isten . hogy
ne zeresse azokat kÿk . zent zeretetben la
koznak es eelnek*613b2* . Harmad ÿozagh : az
zent *613b3*alazatossaag*613b3* : O kÿ nagÿ keench ha
hol bÿzonnÿal leelettetÿk : Nagÿ draga
az meennÿeÿ patica ees honnan kÿwe
zarmazeek . O ha meg gondollÿok *613b3*az
mennyeÿ erek wrnak . es mÿndenhato
kÿralnak eedes zÿlòtteek . mÿkeppen
mÿ eerettewnk magaat meg alazaa .
ÿllÿk vala annak nemes peldaya ze
rent ez vÿlaghÿ zent kÿral<…> ffÿanak
ees magaat meg alaznÿ*613b3* . O nagÿ ÿrgal
mas wr isten vallÿon hol talalnook
mastan annak massaat √ Nem twdom .
Bÿzonÿawal . ÿlleneek mÿnekewnk zee
geen bÿneseknek . ha ez nemes zeep ÿff
ÿw kÿral ffÿwrtwl magwaban kap-
hatnank . az volna ÿob . hogÿ annak
mÿatta veegre erdemleneenk mÿ ees
mÿnd mennÿen fòldòn ffel magaztatnÿ

Tabulakészítés:
Kulcsszavak listája
Megkönnyíti a tematikus, tartalmi keresést

Latin tárgyszó	Magyar tárgyszó	pagina és oszlop jelzete
Speculum	Tükör – Szent Imre, mint a jó életnek tüköre	613a
Lilium	Liliom virágnak édes illata – Szent Imre király szüzessége	613a
Flos	Virág – gyökere és gyümölcse, Szent Imre családjára és jó életére hasonlat	613a
Benignitas	Jóság – Szent Imre éltében tett jóságai: akaratát alárendelte az Atya akaratának, szent követség, és szent alázatosság.	613b
Humilitas	Alázat – ahogy Jézus is megalázta magát, pedig Isten fia, mennyire meg kell aláznia magát egy király fiának.	613b
Voluntas	Akarat - akaratát mindenben alárendelte az Atya akaratának	613b

A tabula alphabetica a más kompilációs segédkönyvekben található registrumok vagy tabula alphabeticák mintájára készült el.
A táblázat a teljes kódexből vett tárgyszavakat adja meg, melyeket rendezhetünk az előfordulások sorrendjében, valamint a latin illetve a magyar tárgyszavak betűrendje szerint is. Ezáltal megkönnyítjük a kódex tartalmában való keresést, mivel egyetlen beszéd tartalma is gyorsan áttekinthetővé válik, de egyetlen kifejezés vagy témakör előfordulási helyeire is hatékony keresést biztosít a tabula. A latin tárgyszavak a forráskutatásban adnak segítséget.

Készítette: Bakonyi Dóra és Radó Cecília